

Ymmärtämättömyyden syyt

Eräs huomion arvoinen piirre syksyn terrori-iskujen kommentoinnissa on ollut useiden tahojen vankkumaton pyrkimys leimata ne käsittämättömiksi. Tämä suuntaus on ollut näkyvissä niin kadunmiesten kuin eri valtioidenkin korkean tason johtajien lausunnoissa. Vaikka ilmiö on ajankohtainen syksyn tapahtumien myötä, niin se ei liity vain Yhdysvaltojen kokemuksiin terroritekoihin, vaan kyse on laajemmasta ilmiöstä, pyrkimyksestä pahuuden mystifiointiin, joka tässä yhteydessä on saanut harvinaisen näkyvän muodon. Ongelman ydin on siinä, että aina kun puhumme pahuudesta, se kalskahtaa jotenkin mahdipontiselta vaikka niin ei pitäisi olla. Pahuus on irroitettu arkielämästä ja tavallisista ihmisistä: se on mystifioitu. Hyökkäys on tapahtunut kahdelta suunnalta.

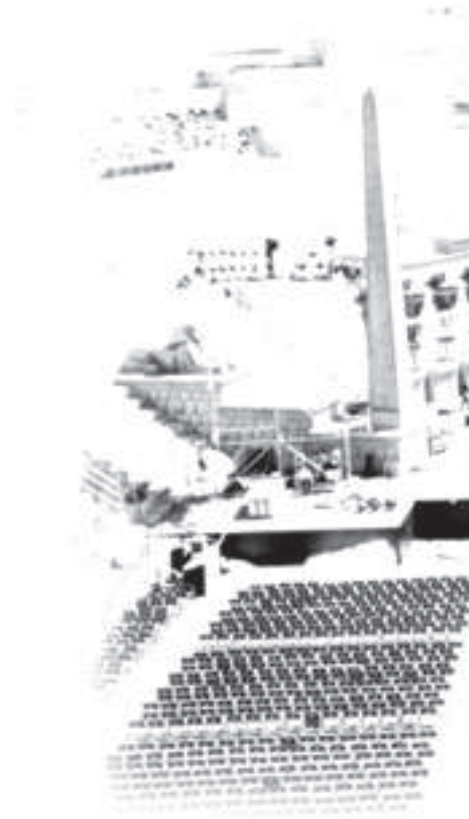
Ensinnäkin hyökkäykseen on käyty tuonpuoleiseen nojaavien uskontojen taholta, joihin kuuluvat mm. juutalaisuus ja sen haarat islam sekä kristinusko. Meille on opetettu, että on olemassa jokin maallisen elämän ylittävä pahuuden voima, saatanana, josta pahuus on peräisin. Koska saatanana ei ole ”tästä maailmasta” on hänen pahuutensa ihmisen käsityskyvyn ylittävä ja saatanan vallassa olevan ihmisen (tai valtion) teot eivät ole ymmärrettävissä. Pahuuden tuonpuoleistamisella on pitkä historia, ja vaikka maallistuneessa maailmassamme se on menettänyt suosiotaan, ei se ole keskuudestamme täysin kadonnut. Ensimmäiseksi mieleemme tulee fundamentalistimuslmiemien puheet, joissa Yhdysvallat on leimattu saatanan valtakunnaksi. Mikä meiltä jää helpommin huomaamatta on se, että aina kun maailman mahta-

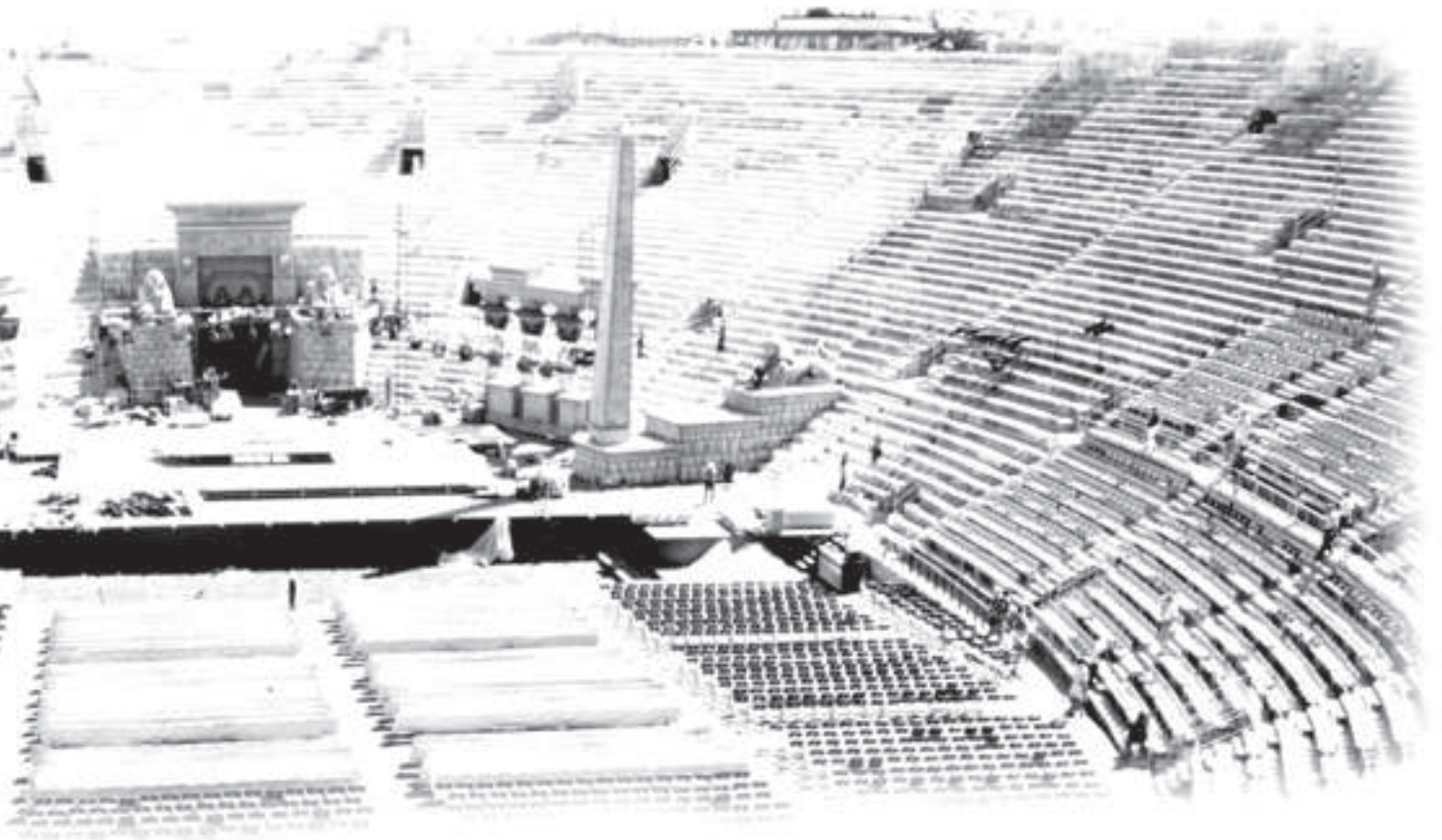
vimman poliittisen vallan omaavan maan presidentti rukoilee julkisesti televisiossa Jumalalta apua ja suojelusta kansalleen, niin samlla hänkin tulee asettaneeksi maallisen taistelun osapuoliksi ylmaallisen hyvän ja pahan.

Toinen hyökkäys on maallisempaa laatua ja koskettaa meitä arkisemmissa yhteyksissä. Kyse on pahuuden patologi-soinnista. Siitä on tehty mielisairaus. ”Hulluus” on sairaus, jonka uhria emme määritelmällisestikään voi ymmärtää. Tämän ajattelumallien leviämislle tarjoavat mainion pohjan mm. lukuisten Hollywoodin sarjamurhaaja-elokuvien kuva psykopaatasta, joka kykenee suunnitelmallisesti murhaamaan joukottain ihmisiä, mutta jonka pahuus esitään käsittämättömänä syvältä kumpuavana psykologisena häiriönä. Loistavimpana esimerkkinä Thomas Harrisin *Uhrilampaat*-romaanin filmatisointi, jossa sekä FBI:n jahtaama murhaaja että erityisesti Jodie Fosterin esittämää agenttia sadistisen psykologisen vaihtokauppaleikin kautta auttanut kannibalisipsykologi Hannibal Lecter olivat molemmat jo katseensa perusteella tunnistettavissa psykopaateiksi. Mainion esimerkin tarjoavat myös ne lukuisat yhdysvaltalaiset tai yhdysvaltalais-israeilaiset militaristiset elokuvat, joissa tapahtuvaa arabikuvan mystifiointiä mm. Douglas Kellner on erinomaisesti analysoinut. Kellner käy läpi joukon elokuvia lähtien liikkeelle sellaisista kuten *Top Gun*, joissa kommunistit vielä esiintyvät pahuuden ruumiillistumina. Liennytyksen aikana ja kommunismin romahdettua näissä elokuvissa vaihtui vihollinen ja aikaisemmin lähinnä miljonääreinä ja napatanssijoina esiintyneet arabit saivat

vuoron toimia pahiksina. Kellner käsittelee sellaisia elokuvia kuin *Rautakotka I ja II*, *Navy Seals* ja *Delta Force*, joissa esiintyvät arabisotilaiden ja terroristien motiivinana on joko silkka pahuus tai ne ovat muuten vain selittämättömiä. Mainitut elokuvat on tehty jo ennen Persianlahden sotaa mutta tuon sodan jälkeen, 90-luvulla, arabiroistosta, jonka pahuudella ei ole ymmärrettäviä motiivija, on tullut entistä käytetympi elokuvien hahmo. Tuoreempina esimerkkeinä toimivat vaikka Schwarzeneggerin *Tosi valheita* -elokuvan henkilökaarti, *Muumio* ja *Muumion paluu* fantasioiden länsimaisia egypti-mytologioita toteuttavat pimeyden armeijat ja runsaasti keskustelua herättänyt Denzel Washingtonin ja Bruce Willisin tähdittämän *Poikkeustila*-elokuvan tarina arabiterroristien kostoretkestä New Yorkissa. Näissä elokuvissa arabit ovat yksinkertaisesti vain ja ainoastaan pahoja. Elokuvalistaa voisi jatkaa pidemmällekin, mutta ehkä jo tämä luettelo antaa ajattelamisen aihetta.

Eri maiden ja aatteellisten liikkeiden johtajat ovat tietysti ymmärtäneet mistä pahuuden mystifioinnissa on kyse, ja osaavat käyttää molempia muotoja hyväkseen ajaessaan omia intressejään. Yllättävää onkin kuinka suuri osa mediasta ja tavallisesta

kansasta on osoittautunut halukkaaksi tarttumaan mystifioinnin retoriikkaan omista puheissaan ja siten maalaamaan maailmankuviaan yhä uudestaan ja uudestaan käyttäen vain mustaa ja valkoista maalia. Vertauskuvallisesti voimme sanoa, että mystifioinnin seurauksena olemme mananneet pahan pois itsestämme. On vielä huomattava, että yhteistä molemmille mystifioinnin tavoille on näkemys, jonka mukaan pahuuden edustajat eivät loppujen lopuksi aja maallisia intressejään vaan ovat viimekädessä hulluuden tai pimeyden ruhtinaan käskyläisiä.

Muistamme kuinka Nietzsche hyökkäsi tuonpuoleiseen nojaavien ja siten maallisen elämän uhraavia uskontoja vastaan. Hän sanoi, että elämä on arvokasta tässä ja nyt eikä hyvyys ole tuonpuoleisesta riippuvaista. Unohdamme kuitenkin helposti, että maallistamalla ”hyvän” seuraa ”paha” mukana. Hannah Arendt analysoi Stalinin, Hitlerin ja imperialismien kultaa-aikojen totalitaristisia hallintokoneistoja ja päätyi uskottavasti siihen tulokseen, että niiden voima oli tylsissä byrokraateissa, jotka pyörittivät hallintokoneistoa ihailtavan tehokkaasti. Työnsä tunnollisesti ja tuloshakuisesti hoitaneet tavalliset virkamiehet *mahdollistivat* mm. holokaustin arkiaskareidensa sivutuotteena, eivätkä varmasti kokeneet itse olevansa pahuuden lähettiläitä tai nähneet työkalurei-

taan sellaisina. Jos vielä luemme Auschwitzin komendantin ”hirviömäisen” Herman Hössin vankeudessa kirjoittamaa elämäkertaa huomaamme helposti, että mikäli systemaattisesti korvaisimme kirjassa ”juutalaiset”-sanan esiintymät ”hullunlehmän tautiin sairastuneella karjalla”, emme epäilisi kirjan kirjoittajaa vähimmiskään määrin hirviöksi vaan kyseessä voisi olla kuka tahansa tunnollisesti työnsä tekevä EU:n maatalousinsinööri. Höss työskenteli hyvin maallisten ja tutulta kuulostavien intressien puolesta: hän halusi antaa oman panoksensa maansa puolesta hoitamalla työnsä mahdollisimman tehokkaasti ja tunnollisesti.

Katsokaamme uudestaan viihdeteollisuuden suuntaan ja elokuvien maailmaan: minkälainen on niiden luoma natsi-kuva? Elokuvissa natsit eivät vietä normaalia perhe-elämää eivätkä käy normaalissa päivätyössä. He ovat pahuudelle sielunsa myyneitä psykopaatteja, jotka yöstä päivää, ja vielä erityisesti öisin, kulkevat ampumassa viattomia ihmisiä. Juuri tässä teemme karhunpalveluksen itsellemme, kun kuvaamme maailman pahuuden johdonmukaisesti arkielämää ja jokapäiväistä politiikkaa rikkovaksi tai sen vastakohdaksi. Sen sijaan meidän tulisi tehdä elokuvia, joissa natsitkin kuvataan mahdollisimman arkisesti – lastensa kanssa leikkimässä. Tällöin ehkä heräisimme kysy-

mään omankin arkipäiväiseltä vaikuttavan elämämme perään: onko toiminnassani jotakin, joka mahdollistaa tai jopa aiheuttaa pahuuden ja vääryyden ilmenemisen maailmassa? Pelkään, ettemme tunnista sitä sillä pahuudella ei ole mielipuolen katsetta. Ehkä meille käy kuten suurimmalle osalle natsikoneiston byrokraateille ja luemme vasta kahden tai kolmenkymmenen vuoden kuluttua historiankirjoista millaista pahuutta edustimme.

Mitä syksyn terrori-iskuihin tulee, meidän on omaksuttava asenne, että ne eivät olleet käsittämättömän pahuuden ilmentymiä. Ne olivat siirtoja maallisessa poliittisten intressien taistelussa ja jos haluamme ymmärtää iskujen pahuutta, on meidän kiinnitettävä huomiomme todellisiin maailmanpoliittisiin konflikteihin ja etsittävä selitystä ja syitä niistä. Teot olivat selvästi harkittuja: meillä kaikki syyt uskoa, että niiden tekijät ovat olleet tietoisia tekojensa luonteesta sekä niiden seurauksista. Siksi niiden syyt ovat myös ymmärrettävissä.